

De 'Beer' ging los!

De 'Beer' van Rotterdam: Een unieke stoomijsbreker

Arie Pieters

De 'Beer' ging los!

De 'Beer' van Rotterdam: Een unieke stoomijsbreker

Arie Pieters

Schrijver: Arie A. Pieters
Omslagontwerp: Arie A. Pieters

Foto's:

collectie Arie A. Pieters
collectie mevr. A. Pieters-Berkman†
collectie dhr. K. L. Harmsen†
collectie dhr. W. Brandsma†
collectie dhr. L. Schuitemaker
collectie dhr. R. Bos†
collectie dhr. K. J. Smit
collectie dhr. J. Brugman
collectie Regionaal Archief Dordrecht
collectie Historische Vereniging 's-Gravendeel

*Informatie en/of enkele foto's zijn verder afkomstig
van de volgende websites en personen:*

website Nationaalsleepvaartmuseum.nl
website wikipedia.org en dhr. Alex Olzheim
website Nationaalarchief.nl
website Kustvaartforum.com

Bouwkundige gegevens Siberië:

website Rdm-archief.nl

Foto omslag:

'Siberië' breekt het ijs op de Dordtse Kil bij 's-Gravendeel.

ISBN: 9789403737430

Uitgegeven via: Mijnbestseller.nl

Print: Printforce

Copyright: Arie A. Pieters© 2024

Inhoudsopgave

1. Inleiding
2. De 'Beer' van Rotterdam: 'Siberië'
3. Het gevecht met Koning Winter in 1929
4. Een échte winter overleven
5. 'Geelbanders'
6. Nawoord
7. Bronnen & woord van dank
8. Nuttige adressen/websites
9. Eerdere uitgaven

1. Inleiding

De geur van stoomschepen en het geluid van brekende stukken ijs in de Dordtse Kil... Maar niet zomaar 'een geluid', want de restanten van een ijsvloer die nog zeker 30 cm dik was gaven zich niet zomaar gewonnen. Het breken en soms ook uit elkaar spatten van ijsschotsen van die dikte hoorde je vanuit de verte! En als het konvooi ijsbrekers dichtbij was zorgde het krakende en soms ook wegspattende ijs helemaal voor een onvergetelijk spektakel. Niet vreemd dat er veel publiek af was gekomen op deze 'aanval' op de heerschappij van Koning Winter. We hebben het over de tweede week van maart in 1929. Pas toen was er zicht op een serieuze dooiaanval. Deze winter kreeg uiteindelijk een plek in de top vijf van koudste/strengste winters van de vorige eeuw. Hij begon in de tweede week van januari en hield dus stand tot diep in de tweede week van maart.

De maand december (1928) was wat betreft winterweer niet zoveel bijzonders. Bijna vergelijkbaar met wat we in 2023 mee hebben gemaakt. Een mix van wat vorst, hagel, enkele natte sneeuwbuien en ook de nodige regen. Het leek toen nog op het begin van een klassieke kwakkelwinter, maar het liep dus allemaal anders... Zowel in ons land, als in buurlanden Engeland en België kregen we in januari letterlijk binnen minder dan 48 uur te maken met een ineensstorting van de temperatuur. Eerst was het nog bijna 14 graden boven nul, maar nauwelijks twee dagen later vroom het in veel West-Europese landen 10 tot 12 graden. Binnen goed 36 uur was de temperatuur een slordige 24 graden gekelderd! En toch zou deze extreme winter, die ons ook de op één na zwaarste editie van de Elfstedentocht voor-schotelde de geschiedenis ingaan als 'de vergeten winter'.

De reden daarvoor is eigenlijk vrij simpel: Er zijn in vergelijking met de latere strenge winters in de jaren veertig, vijftig en natuurlijk de strengste van allemaal, die van 1963 veel minder foto's en nog minder bewegende beelden van bewaard gebleven. In de jaren twintig had maar een klein deel van de bevolking een fotocamera. En een filmcamera was toen echt helemaal een zeldzaamheid. Het was immers de tijd dat bijvoorbeeld de geluidsfilm nog maar net zijn intrede had gedaan. (Zoals ik enkele jaren geleden heb beschreven in mijn boekje *'De vergeten winter'*.) Maar zoiets als een konvooi ijsbrekers dat langskomt, om eindelijk in maart de rivieren weer bevaarbaar te maken stond in het geheugen gegrift van iedereen die het destijds heeft gezien. En ik heb die verhalen dus kunnen horen van mijn ouders, die beiden als kind dat spektakel mee hebben gemaakt.

Woonde je in buurtschap Mookhoek, zoals het gezin van mijn moeder toen, dan ging je een paar kilometer verderop naar het veel kleinere buurtschap 'De Wacht', om daar vanaf de dijk het hele gebeuren te aanschouwen. En het gezin Pieters, waar mijn vader deel van uitmaakte had in 's-Gravendeel op de Kildijk een plekje gezocht. Mijn moeder was destijds zes jaar en mijn vader tien, maar 'Siberië' (aanvoerder van het konvooi), 'IJsels', 'België' en 'Christiaan Brunings' die opstoomden tussen de ijschotsen, dat beeld was hen ook hun hele leven bijgebleven. Zodoende wist ik door de verhalen van vooral mijn vader dus ook wie of wat Siberië was, want de 'Beer van Rotterdam' was in die tijd een varende beroemdheid. Hij was op dat moment niet alleen de sterkste stoomsleper/ijsbreker, hij was ook op een andere manier uniek: De 'Beer' kon zich namelijk zelfstandig losmaken uit het ijs.

Iets dat Siberië gemeen had met de 'Jääkarhu'. Een imposante ijsbreker, die een paar maanden eerder was afgeleverd door de werf van Smit in Rotterdam. Ook dit schip had dat unieke systeem van pompen en compartimenten in de romp. Door het heen en weer pompen van water naar de verschillende compartimenten konden zowel Siberië als Jääkarhu zich 'oprichten' en zo zichzelf losmaken uit de ijsmassa. Dit maakte deze beide ijsbrekers uniek in die jaren. Jääkarhu was weliswaar een imposant schip met zijn bijna 80 meter, hij moest het qua formaat toch overduidelijk afleggen tegen vooral de Russische ijsbrekers van die tijd. Die vertrouwden echter puur op brute kracht en hun enorme gewicht om het ijs te breken en hadden niet dat 'kunstje' achter de hand, waarmee zij zich los konden maken uit het ijs. Smit had in Rotterdam in 1925 en 1926 dus twee hele vooruitstrevende schepen afgeleverd.

De 'Ijsbeer' (Jääkarhu is Fins voor ijsbeer) vertrok in de loop van 1926 naar het land waarvoor hij ook gebouwd was, namelijk Finland. Maar de 'Beer' van Rotterdam bleef uiteraard gewoon in ons land. Hij kon namelijk ook heel goed uit de voeten als een gewone sleepboot. En als sterkste van zijn soort werd er in de Rotterdamse haven vaak een beroep op het schip gedaan. De verhalen van met name mijn ouders vormden ook de basis voor het boekje *'De Beer en Koning Winter'*, waarin ik ook met behulp van oude foto's het wel en wee van Siberië beschreef. Waarom dan nog een boekje over deze stoere ijsbreker? Wel, ik had bijna zes jaar geleden niet kunnen vermoeden dat er nog zoveel fraaie en unieke foto's, merendeels ook gemaakt in die 'vergeten winter' van 1929 op zouden duiken. En een aanzienlijk deel van die foto's bleek ook nog in de omgeving van mijn eigen woonplaats 's-Gravendeel te zijn gemaakt. En in de naaste omgeving van buurgemeenten Dordrecht en Zwijndrecht.

Alleen al om al die mooie, historische opnamen in boekvorm te vatten vond ik het de moeite waard om een vervolg te maken op *'De Beer en Koning Winter'*. Maar gaandeweg doken er meer redenen op om aan de slag te gaan met dit boekje. Want wie was toch degene die als amateur ook kiekjes had gemaakt toen de 'Beer' van Rotterdam bij 's-Gravendeel, Puttershoek, Zwijndrecht en Dordrecht het ijs kwam breken in maart 1929? Zouden de foto's die gemaakt waren door een professionele fotograaf, die hier in die dagen foto's aan het maken was voor de landelijke media misschien uitkomst kunnen bieden? Nou, dat bleek niet eens zo heel onwaarschijnlijk... Ik sluit niet uit dat we die persoon hebben gevonden op één van de opnamen van de persfotograaf. En bij onze plaatselijke Historische Vereniging doken vervolgens ook nog enkele unieke plaatjes op van dorpsgenoten op de bevroren Dordtse Kil in 1929.

Maar er is nog een reden. Er is in de afgelopen zes jaar namelijk op meerdere punten nogal wat veranderd in ons land. Eén van die dingen is de merkwaardige, negatieve, ronduit zure sfeer die er nu hangt rondom alles uit het verleden. Een aantal van onze zgn. opiniemakers, gesteund door een deel van de politiek doet zijn best om van het verleden een negatieve karikatuur te maken. Je zou, als je tenminste hierin meegaat bijna denken dat er niets meer deugde vroeger. Dat slaat natuurlijk helemaal nergens op. De Siberië en de Jääkarhu zijn wat dat betreft ook hele goede voorbeelden van het tegendeel. Unieke schepen, die wat betreft ontwerp baanbrekend waren voor hun tijd. Maar wat verder ook opvalt is hoe goed mensen zich in zo'n barre winter wisten te redden. En hoeveel ijspret er ook was, ondanks de soms Siberische temperaturen! En in de nu afgelopen winter? Er was al paniek om 15 centimeter sneeuw, slechts twee dagen lang in sommige delen van het land...

En dan zijn er nog de omstandigheden waaronder mensen soms hun werk moesten doen. Sneeuwruimen gebeurde met vrachtwagens die wij nu als uitermate primitief zouden omschrijven. En wat dacht u bijvoorbeeld van de bemanning van de kleinste ijsbreker, die in het kielzog van ondermeer Siberië langskwam bij 's-Gravendeel; 'IJsel'. Zij stonden gewoon zonder kajuit op het schip en waren voor de warmte vooral afhankelijk van de schoorsteen. Maar beschutting tegen sneeuw en hagel? Die was er niet op de kleinste van de ijsbrekers, die toen op de Dordtse Kil voorbijkwamen. Het is zomaar een sprekend voorbeeld van hoe mensen hun werk deden onder moeilijke omstandigheden. Kortom, los van een serie unieke foto's was er reden genoeg om dit boekje te gaan maken.

**Vlnr. België, Siberië, Christiaan Brunings en IJsel passeren 's-Gravendeel in maart 1929. De foto is gemaakt vanaf de oever/dijk aan Wieldrechtse kant. Dit is zo goed als zeker één van de professionele opnamen die destijds zijn gemaakt op deze locatie.*